

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: P. H. Schmitz S. J., Ignatius College Valkenburg (L.) Telef. 35. **Mederedacteurs:** te Maastricht: Jos. Cremers, Hertogsingel 10, Telef. 208; J. Pagnier, Alex. Battalaan, Telef. 483; G. H. Waage, Prof. Roerschstr. 4; te Beek (L.): F. J. H. M. Eyck; te Echt: R. Geurts.
Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Maastricht. Tel. 45.

Verschijnt **Vrijdags** voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 3.60 per jaar, afzonderlijke nummers 30 cent. Auteursrecht voorbehouden.

Alle correspondentie, het Genootschap betreffende, moet gericht worden aan den Secretaris G. H. WAAGE, Prof. Roerschstraat 4, Maastricht.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 1 Augustus 1928. — Nieuwe leden. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 4 Juli l.l. — **A. de Wever.** Avena Elatior L. Tuberosa Asch. — **A. de Wever.** 'n Floristisch belangrijke plek in Noord-Limburg. — **C. van Rijsinge.** Die Foraminiferen aus dem Senon Limburgens. — **H. Schmitz S. J.,** Revision der Phoridengattungen mit Beschreibung neuer Gattungen und Arten. (slot). — **J. Hofker.** Die Foraminiferen aus dem Senon Limburgens.

Maandelijksche Vergadering
op WOENSDAG 1 AUG. 1928
in het Natuurhistorisch Museum,
precies om 6 uur.

NIEUWE LEDEN.

De Heeren: G. C. M. Smits, Landgoed „de Heck“, Heek-Hulsberg; Cremers-Eck, Hotelier, Valkenburg.

VERSLAG DER MAANDEL. VERGADERING VAN 4 JULI L.L.

Aanwezig de heeren: Jos. Cremers, A. Kengen, Joh. v. d. Zwaan, J. Rijk, A. Hollman, C. Blankevoort, M. Mommers, H. Versterren, Em. Caselli, P. Ubaghs, H. Ubaghs, L. Grégoire, P. Bouchoms, N. v. d. Gugten, Th. Dorren, P. v. d. Linden, Br. Bernardus, F. v. Rummelen, L. A. Keuller, J. Pagnier, J. Maessen, H. Schmitz S. J. en G. H. Waage.

De **Voorzitter** opent de vergadering en laat zien: 'n nieuw Microscop van de Firma E. Leitz, Wetzlar, 'n geschenk aan 't Museum van, zooals hij volgens spreker wel mag heten, onzen Maceenas Dr. A. de Wever.

Alsdan laat hij circuleeren 't proefschrift van Mej. Dr. Annie Schreuder, ter behaling van haar Doctorstitel in de Wis- en Natuurkunde aan de Universiteit van Amsterdam op 19 Juni l.l.

Blijkens deze studie van Dr. Schreuder is 't Natuurh. Museum te Maastricht in 't bezit van niet minder dan vier Unica van Conodontes boisvilletii Laugel. uit de Tegeler klei. Zooals men weet werd al 't materiaal van dit dier, in 't Museum aanwezig, door Mej. Schreuder gedetermineerd.

't In 't Hollandsch geschreven „proefschrift“ zal binnenkort gevolgd worden door een in 't Engelsch gesteld uitgebreid, van foto's voorzien werk, 't welk verschijnt in: Archives du Musée Teyler, Haarlem.

Verder vertoont Spr., namens Dr. de Wever, 'n Bremraap (Orobanché) en wel de variëteit hypoxantha, 'n bijna zuiver geel exemplaar. Als bij 'n bloem 't anthocyane ontbreekt, spreekt men van albinisme. Bij Bremrapen, die, uit den aard harer leefwijze, nooit chlorophyl bevatten, zou men dat verschijnsel feitelijk anders moeten noemen, b.v. „flavisme“, doch die benaming klinkt voorloopig nog wat vreemd.

Verder vertoont hij 'n bloeiend exemplaar van Zwart Bilzenkruid, Hyoscyamus niger L. verleden week door den heere Rijk en hem gevonden op eene korte excursie in de Stadsvestingswerken. Er staan aldaar op 'n kleine plek niet minder dan 14 exemplaren, de meeste bereids uitgebloeide forsche planten. De plek waarop ze voorkomen bestaat uit grond, 'n paar

jaren geleden, aldaar neergestort bij gelegenheid der nivelleering van de terreinen in de buurt.

Met genoegen hadden ze beiden geconstateerd dat en *Salvia pratensis* en *Veronica Teucrium*, twee planten, welke sedert vele jaren, blijkens o.a. Dumoulin en Franquet, aldaar voorkomen, nog altijd flink stand hebben gehouden.

Veronica Teucrium staat op en in 'n muur der vestingwerken, waar ze gelukkig niet gemakkelijk te bereiken is, terwijl de *Salvia pratensis* door hare kleverige klierharen en den onaangename reuk, dien, als men ze tusschen de vingers wrijft, de bladeren afgeven, nooit door 't vee worden gevreten. Vandaar 't verschijnsel, dat *Salvia* ook in de Maasweiden, waar ze voorkomt, overal stand houdt.

Dr. de Wever had gisteren de welwillendheid aan spreker 'n aantal planten ter demonstratie op deze vergadering ter hand te stellen en wel: Veldsalie, *Salvia pratensis*: type, donker-violetblauwe, lichtblauwe (*Teucri*) rose en witte; Kranssalie, *Salvia verticillata*: blauwe en witte; Hegsalie, *Salvia nemorosa*: violetblauwe en witte; Boschsalie, *Salvia silvestris* = Kruising van Veld- en Hegsalie, slechts 40—60 % vruchtbaar, blauwe en witte; Kleinbloemsalie, *Salvia verbenacea*; 'n aantal liehtrose korenbloemen, *Centaurea cyanus*; 'n gele Monnikskap, *Aconitum Lycoctonum* uit Epen en *Ulmaria filipendula* uit de buurt van Mook (op de belangrijke vondst dezer plant komt Dr. de Wever in dit Maandblad blz. 97 terug). Tenslotte laat spr. zien twee door Pastoor Nillesen voor 't Museum mooi opgezette mannelijke kuikendieven en wel een blauwen en een aschgrauwen, *Circus cyaneus* L. en *C. aeruginosus aeruginosus* L. De eerste werd door ons medelid den heere Jacques Brouwers geschoten te Posterholt; de andere is afkomstig van Helvoirt (Vlijmen).

Tegelijk met dit mannelijke exemplaar ontving de heer Nillesen ook een ♀, hetwelk hij, bij gebrek aan tijd toen niet heeft kunnen prepareren.

Daarenboven kreeg hij met dezelfde bezending twee eieren van den aschgrauwen kuikendief, welke hij ook bereidwillig aan ons Museum afstond.

Na de Voorzitter toont de heer v. d. Gugten een takje van een eik, geheel bedekt met een witachtige laag. De heer Waage zegt, dat deze witte laag schimmels zijn, die zich ontwikkeld hebben op de z.g. honingdauw. De honingdauw immers vormt een geschikte cultuurbodem voor schimmels. De heer Grégoire zegt, dat hem door den Plantenziektenkundigen dienst te Wageningen is medegedeeld, dat *Platanus*

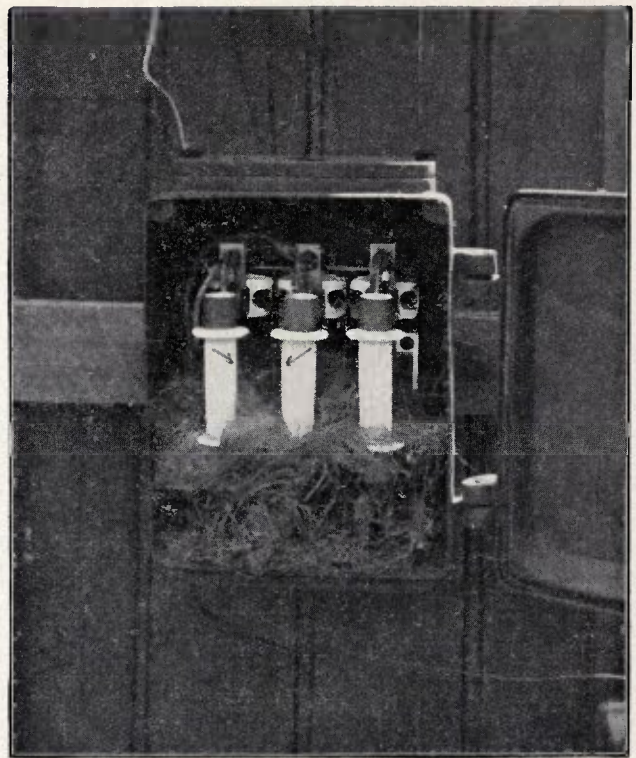

Foto Vermeer.

Meezenest in een zekeringskastje.
(Bij de 2 pijltjes de bek van een der drie jonge vogels).
Juni '28, Maastricht.

orientalis ook onderhevig is aan de ziekte veroorzaakt door *Glaeosporium nervisequum*, evengoed als *P. occidentalis*. Volgens vertelt hij gelezen te hebben in een artikel van de „Veldbode”, dat de vliegsnelheid van vogels in 't algemeen geringer is, dan men meent. Volgens 't artikel zou de spreekw. de snelste vlieger zijn. De snelheid zou zijn 74 K.M. per uur. De heer Waage zegt, dat 't inderdaad waar is, dat vroeger de snelheid, zoowel als de hoogte, waarop vogels vliegen, zeer is overdreven. Toch gelooft hij niet dat 74 K.M. als maximum moet worden aangenomen; en dat de spreekw. 't reoord snelvliegen zou halen, lijkt hem op grond van den bouw van dezen vogel al zeer twijfelachtig. In 't algemeen vindt men aangegeven 50—60 K.M. per uur. De hoogte bedraagt voor de kleinere vogels ongeveer 200 M., maar is vaak veel lager. De grootere stijgen daarbij wel tot 1000 M. Van een Amerikaansche pleviersoort (*Charadrius dominicanus*) wordt een vliegsnelheid opgegeven van 300 K.M. per uur, een getal, dat spreker ook twijfelachtig voorkomt.

De heer Kengen vertelt hierna 't volgende. Verleden jaar vond ik in een der wanden van de z.g. Mammoetsgroeve 60 vlieggaten van de Oeverzwaluw. Deze gaten waren meer ovaal dan rond. Dit jaar nu heb ik daar geen oeverzwaluwen waargenomen, maar vond nu in een

anderen wand een aantal ronde vlieggaten. Hieruit kwamen te voorschijn geen overzwaluwen, maar wel een kwikstaart, een roodstaartje, een much. 40 c.M. diep vond ik een nest met eieren van een kwikstaart. Een gevecht tusschen een musch en een roodstaartje, waarbij de eerste de laatste trachtte te verjagen, kon ik volgen. 't Is wel eigenaardig hoe allerlei vogels tot „holenbroeders” kunnen worden. De heer **Waage** zag vorige week 2 zeer eigenaardige nestplaatsen, hierop attent gemaakt door één van de technische ambtenaren der Stroomverkoopmaatschappij. Tusschen de groote isolatoren, die de kabel, waarlangs een stroom van 50.000 volt komt, isoleeren, zat een nest van een lijster. 't Nest is zeker niet door kwajongens uitgehaald. Heel aardig was 't meezennest in een zekeringkastje. De ouden vlogen in en uit door een opening bovenin van $\pm$ 5 c.M. middellijn. Achter de zekeringen was 't aardige nest, waarin de jongen op één na allen goed zijn uitgevlogen, goed verborgen. Op de foto is de lichtere snavelrand van één der jongen goed waar te nemen.

De **Voorzitter** deelt hiër op namens de heer Beekers 't volgende mede. In een diepe, staande bloempot had een mees een nest met 8 jongen. Van deze 8 vlogen er 6 uit. Twee echter konden of wilden 't veilige nest niet verlaten. De ouders vlogen om 't nest heen en trachtten de jongen er uit te lokken. Alles tevergeefs. Doch wat gebeurde? De oudervogels verdwenen in 't nest en toen de waarnemer even later kwam kijken, waren de oude vogels de jongen aan 't pikken van belang. Toen ze merkten, dat ze werden beghurd vlogen ze heen. De volgende ochtend lagen in 't nest 2 doodgepikte jonge vogels, maar ook.... 4 eieren. De hersenschedel der jongen was geheel kapot gepikt.

Hierop liet Spr. volgen een verhaal over, zooals hij 't noemde, „een echtelijk drama in de vogelwereld”:

De heer P. M. Rongen, Boschstraat, Maas-tricht is 'n echte vogelliefhebber. Z'n liefhebberij bestaat echter niet in 't achter tralies zetten van z'n gevederde vrienden. Vrij bewegen zich die in 't binnentuintje achter z'n huis, vliegen van daaruit alomme in de buurt rond. Nauw echter hooren ze des heeren Rongens lokstem, of ze verschijnen op 't appèl. Roodborstjes, sijsjes, groen- en boekvinken zijn beestjes met wie hij 'n gansch vertrouwelijken omgang heeft, diertjes die hem op de schouders komen zitten, uit z'n hand eten.

Tot dien vriendenkring behoort sinds lange al 'n Wijfjesmerel. En nu gebeurde 't dit voorjaar, dat juffrouw merel niet langer als oude vrijster door 't leven wilde gaan, er op uittrok om zich 'n man te zoeken. Ze mocht zulks gerust doen; immers 1928 is 'n schrikkeljaar....

Dra had ze sueces. kreeg in 't tuintje vaak bezoek van 'n zwarten, geelgebekten mijnheer, die blijkens heel z'n voorkomen en al z'n gedragingen prat op z'n geboorte, z'n afstamming mocht zijn.... Neen, des heeren Rongens vriendinneke, de zoo lang door hem verzorgde wijfjes-merel, zou zich niet encaïlleeren!

Zou in eer en deugd verder door 't leven gaan aan de zijde van 'n afstammeling uit 't aloude, wijd en zijd beroemde merelgeslacht.

Aldus dacht men, als men de twee doende zag....

En er besloot voor deze opinie te méér grond, toen men op 'n goeien dag tot de ontdekking kwam, dat de wijfjesmerel in den tuin van den heere Rongen ijverig bezig was 'n woning te bouwen.

Doch loen kwam er aan de idylle plots 'n eind, verscheen er op 't tooneel, des heeren Rongens tuin, 'n andere wijfjes-merel.

Oeh, oeh, wat die sehelden kon! de bouwster uitmaakte voor 't misselijkste creatuur uit heel de merelwereld....

't Werd 'n wederzijdsch krakeel van belang.

De deflig in 't zwart gestoken, geelgebekte mijnheer liet zich niet zien, liet aan 't zwakkere geslacht klaarblijkelijk over — en 't was daaraan goed toevertrouwd — om de herrie uit te maken.

En dat gebeurde!

Eensklaps vloog de zoo pas gearriveerde, scheldende merel-juf naar 't in aanbouw zijnde huisje.... rukte 't met vinnige snavelhouden gansch en al tot 'n ruïne.... En vloog toen weg.

De deflig in 't zwart gestoken, geelgebekte mijnheer heeft zich in den tuin van den heer R. niet meer laten zien, aan zijne Dulcinea aldaar geen bezoek meer gebracht.

Echtelijk drama?....

De heer **Pagnier** vertelt 't volgende. Een jonge musch komt bij mij op een zolder binnenvliegen en vliegt pardoes in een gevulde brandemer. 't Diertje geheel nat wordt er door mij uitgehaald en naar buiten geworpen, waar 't al fladderend den bodem bereikt. Daar zit een oude musch met 4 jongen. De oude gaat nu reecht voor de natte musch staan en maakt veel misbaar tegen de laatste, gepaard met vleugelslagen en snavelhouden. 't Geheel maakte den indruk, alsof de jonge musch een standje kreeg. Na afloop van deze „straf oefening” marcheerde 't zestal heen en zocht een zonnig plaatsje op, waar ze ongeveer een half uur bleven zitten. Gaven ze de natte musch gelegenheid zich te drogen? De heeren **Schmitz** en **Waage** waarschuwen om bij de bestudeering van de gedragingen van vogels e. a. dieren te veel menselijks te zien in hun uitingen. De heer **Waage** zegt hoe telkens weer blijkt, dat men toch uiterst voorzichtig moet zijn om van versland te

spreken. Na nauwgezet onderzoek blijkt, wat men voor verstand aanziet, te zijn instinct of dressuur.

Spreker vertelt vervolgens iets over de geslachtelijke teeltkeuze bij Vogels. 't Is een bekend feit, dat in den paartijd vele mannetjesvogels een prachtig kleed vertoonen. Men verklaarde dit bruiloftskleed bij mannetjes, door aan te nemen, dat de wijfjes aan die mannetjes de voorkeur gaven, die 't mooiste kleed hadden. Hun fraaie kleed werd dan op 't nageslacht overgeërfd. Tot zoover de Darwiniaansche verklaring. Waar we nog betrekkelijk weinig van de dierpsychologie afweten, moeten we weer zeer voorzichtig zijn om aan de dieren een soortgelijk schoonheidsgevoel toe te kennen als de mensch heeft. Meerdere bezwaren zijn trouwens aan te voeren, zoodat men tegenover de z.g. sexueele teeltkeuze in 't algemeen zeer sceptisch kwam te staan. Proeven op dit gebied waren trouwens zoo goed als niet gedaan. In 't Biol. Zentralblatt 43—1926 beschrijft Hilda Cinat-Tomson proeven door haar genomen over geslachtelijke teeltkeus bij parkieten (*Melopsittacus undulatus* Shaw.) Uit deze proeven blijkt, dat de wijfjes zeer zeker aan de mooiste ♂♂ de voorkeur geven. Wordt zoo'n mooi ♂ opzettelijk leelijk gemaakt, door b.v. veertjes weg te knippen, dan dalen zijn kansen onmiddellijk. Een leelijk ♂ mooi gemaakt door veertjes bij te plakken, krijgt nu de kans. Veeren maken den vogel. Ook op 't gehoor maakt 't ♀ een keuze en wel zoo, dat 't ♀ gaat zitten aan den kant, waar 't ♂ zit, dat 't mooiste geluid maakt, 't ♀ kan echter 't ♂ niet zien. Toch speelt 't gezicht de hoofdrol, want laat men 't leelijkste ♂, dat 't mooiste geluid maakt, gelijk bij 't wijfje toe, dan krijgt nummer 2 onmiddellijk de voorkeur. 't Zal interessant zijn soortgelijke proeven ook met andere dieren te doen. In de Levende Natuur, jaarg. XXXII, afl. 2, geeft Heimans een uittreksel uit bovengenoemd artikel.

Pater **Schmitz** zegt naar aanteyding hiervan, dat deze proeven wel interessant zijn, maar volstrekt geen bewijs leveren voor een geslachtelijke teeltkeuze in den zin van Darwin. Want volgens de principiën van 't Darwinisme moest dan 't vogelkleed steeds mooier en mooier worden en dat is toch niet zoo. De heer **Waage** antwoordt hierop, dat we hier twee dingen uit één moeten houden, 1o de sexueele teeltkeus en 2o de ontwikkeling naar hooger, dus evolutie. Zeker waren deze begrippen oorspronkelijk aan elkaar gekoppeld, maar onder invloed van de erfelijkheidsleer heeft men de selectie-hypothese als verklaringshypothese voor de evolutie laten vallen. Daarmee verliest de selectiehypothese als zoodanig haar waarde niet. Als verklaringshypothese voor de evolutie heeft

ze momenteel afgedaan. Door de selectie kan wel een verschuiving plaats vinden, maar alleen binnen hetgeen reeds aanwezig is. Zooals men door een zeef met gaten van $9\frac{1}{2}$ m.m. doorsnede wel de grootste boonen b.v. van 10 m.m. kan scheiden van de boonen kleiner dan $9\frac{1}{2}$ m.m., maar niet hierdoor kan krijgen boonen van 11 of meer m.m., zoo ook kan de selectie wel een verbetering aanbrengen, maar niet iets nieuws.

De heer **Keuller** vraagt of 't waar is, dat 't oog van een vogel anders gebouwd is dan van een zoogdier. Hij herinnert zich gelezen te hebben, dat er o.a. twee gele vlekken in elk oog voorkomen. De heer **Waage** zegt, dat bij sommige vogels inderdaad 2 punten voor scherp zien in elk oog voorkomen, o.a. bij Valk-Eend-Vink. Ook bij enkele zoogdieren komen er 2 voor. Een eigenaardig orgaan in 't vogeloog is de z.g. pecten. Dit orgaan bevat volgens sommige onderzoekers zintuig-cellen, die de druk in 't oog opnemen. Bij 't instellen van 't oog op voorwerpen in de verte of dichtbij, dus bij 't accomodeeren varieert de intraoculaire druk. Een beoordeeling van den afstand der waargenomen voorwerpen zou zoo mogelijk zijn. Velen zien echter in de pecten een orgaan, dat een rot speelt bij de voeding van 't glasachtig lichaam.

Br. Bernardus toont hierop o.m. de volgende planten *Sanicula europaea*, *Veronica austriaca*, *Cnicus benedictus*, *Anagallis coerulea*, *Chenopodium bonus Henricus*.

De heer **van Rummelen** laat circuleeren een takje O. l. kers, waaraan bladeren voorkomen, die een bloemachtigen vorm toonen.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de geanimeerde vergadering.

AVENA ELATIOR L. TUBEROSA Asch.

Knolhavergras, dat in de Nederl. Flora slechts voor enkele plaatsen wordt opgegeven is hier in vele akkers en wel sinds lange jaren 'n lastig onkruid. De landbouwer moet er ieder jaar paardenkarren van deze „bölkes-“ of „unkeskweek“ verwijderen en als „puimen“ verbranden.

Evenals bij Knoflook hangt de ontwikkeling ook af van 't soort veldgewassen die er verbouwd worden.

Al zijn de vruchten ook van een vliegrichting voorzien, 't verspreidt zich 't meest door de wortelstokken. Deze bestaan uit 2—6 kort op elkaar gedrongen knolvormige ondergrondse stengelleden. Ze zijn van binnen hol, maar de wanden zijn zeer stevig. Iedere verdikking kan tot 'n nieuwe plant uitgroeien.